

contrari i informes (inèdits) sobre la premsa republicana a Reus, del tot útils per a conèixer esclatxes al voltant de redactors.

XAVIER FERRÉ TRILL
Universitat Rovira i Virgili
xavier.ferre@urv.cat

ESCULIES, Joan (2018). *Ernest Lluch. Biografia d'un intel·lectual agitador*. Barcelona: RBA - La Magrana, 461 p.

La figura i la personalitat d'Ernest Lluch han entrat plenament en la història arran de la seva tràgica mort, causada per l'assassinat a trets de pistola per un miserable sicari d'ETA. Eren, si fa no fa, dos quarts de deu del vespre del 21 de novembre de l'any 1999, al garatge de casa seva, en tornar del despatx al Departament d'Història Econòmica de la Universitat de Barcelona on treballava. L'impacte d'aquest esdeveniment tràgic va ésser enorme tant a nivell català com espanyol i, encara, mundial. L'atrocitat comesa contra Ernest Lluch va produir en tothom una reacció d'incredulitat, en saber-se les primeres notícies, i d'immensa consternació quan la notícia es va anar confirmant aquella nit terrible.

Ernest Lluch, segons el biògraf Joan Esculies (p. 251), «necessitava ser un personatge públic». Ho va arribar a ésser, certament, però tal vegada de l'única manera que no hagués volgut a cap preu. Hauria estat molt injust, tanmateix, que el seu assassinat hagués estat per damunt de tot allò que resta d'ell en la memòria col·lectiva. Perquè va fer una enorme quantitat de coses en àmbits molt diversos i, a més, va deixar una obra escrita realment monumental, de vegades reiterativa però també plena d'intuïcions i àdhuc d'encerts molt remarcables.

La biografia d'Ernest Lluch feta per Joan Esculies arriba en un moment força estratègic, ja que, per causa de la seva mort prematura, encara hi ha molta gent, probablement molts i molts centenars de persones, que el varen conèixer i que el varen tractar amb freqüència. Tots ells —tots nosaltres— en sabem no una, sinó moltíssimes coses de l'activitat i àdhuc del pensament d'Ernest Lluch, per bé que es tractava d'un personatge polièdric i activíssim. Va ésser un polític, un economista i un historiador però també moltes altres coses, com ara musicòleg, periodista i —ai las—, home d'acció. Tot plegat, un home difícilment classificable.

El seu biògraf, en canvi, com explica ell mateix, no el va conèixer personalment. Això que en altres casos

suposaria un autèntic handicap, constitueix un factor positiu per a la qualitat del volum que comentem gràcies a la manca de prejudicis d'Esculies i, també, gràcies a l'esforç immens que ha desenvolupat per a sentir i recollir veus i comentaris de molts amics, coneguts i saludats del seu biografiat. L'esforç realitzat és en aquest aspecte realment extraordinari.

Potser per aquest mateix motiu i, sens dubte, per la professionalitat exemplar de l'autor, el llibre arriba molt a fons en l'anàlisi d'un personatge tan complex, contradictori i polèmic. Sense deixar-se endur de la clàssica desaforada admiració que acaba tenint gairebé qualsevol biògraf del personatge de qui en segueix la traça, Joan Esculies no estalvia reserves i àdhuc observacions crítiques. Tots aquells que hem llegit el llibre, i que coneguèrem Ernest Lluch, coincidim a trobar-hi aquell home singular que vàrem tractar molt ben descrit i, a més, hi hem descobert moltes coses que no sabíem. Vull remarcar el comentari que comparteixo amb diversos amics i col·legues en el sentit que era molt bona persona, molt més que no se li va reconèixer en vida. Per aquests i altres motius, cal remarcar l'esforç de l'historiador i biògraf Joan Esculies. El seu treball suposa una aportació bàsica, imprescindible, per a arribar a la complexa i polifacètica personalitat d'Ernest Lluch.

Vaig tenir moltes ocasions de compartir vida i afanys amb Ernest Lluch i, per això, crec que el vaig conèixer bastant bé.⁶ Coincidíem a la feina dins d'una editorial, a la divisió d'enciclopèdies i diccionaris de la qual era director Jordi Rubió i Balaguer i caps de la nostra secció Joaquim Marco i Francesc Vicens. Allà treballaven també gent com Josep Maria Carerras, Montserrat Colldeforns, Ramon Garrabou, Lluís Izquierdo, Raimon Obiols, Montserrat Roig, Lluís Maristany, Josep Maria Salrach, Carme Riera i molts altres. En realitat, va ésser un refugi de llicenciats joves i estudiants avançats i antifranquistes que el sistema universitari de la dictadura franquista havia exclòs de la carrera acadèmica. Posteriorment, l'any 1970, vàrem incorporar-nos tots dos, per camins prou diferents, a la docència i a la recerca en Història Econòmica, ell a la Universitat de València i jo a la Universitat Autònoma de Barcelona.

També col·laboràvem tots dos en diversos projectes, com les revistes *Recerques* i *L'Avenç*, a banda de les publicacions científiques de la nostra disciplina acadèmica. Ja ocupant un ministeri al govern d'Espanya, l'havia

6. Per desfer malentesos, no obstant, afegiré que el Jordi Maluquer que s'esmenta sovint al volum no soc jo, sinó un il·lustre parent, escriptor, periodista i crític musical.

trobat amb certa freqüència a la Biblioteca Nacional de Madrid, a darrera hora de la tarda regirant llibres i papers antics. Una imatge, de ben segur, insòlita dins l'administració espanyola. L'Ernest sempre tenia per a mi, com per a moltíssims altres col·legues, una nota d'investigació, una referència bibliogràfica o una pista de treball, que et lliurava com qui no vol la cosa i sense esperar mai res a canvi. Essent rector de la Universidad Internacional Menéndez Pelayo, entre el 6 i el 10 d'agost de 1990, em va convidar a dirigir un curs sobre «La herencia de los imperios ibéricos. El papel histórico de España y Portugal en América», en què vaig poder comptar amb professors de gran prestigi internacional, entre els quals Tulio Halperín Donghi (Universitat de Califòrnia, Berkeley), Carlos Marichal (El Colegio de México) o Marco Palacios (Universidad Nacional de Bogotá). Ell hi va assistir sempre. Els darrers anys de la seva vida celebràvem junts, amb Montserrat Lamarca i Maria Reis Fontanals, així com amb Jordi Nadal i Fina Domènech, la darrera nit de l'any. Pel sopar de l'any 1999, absolutament consternats, només vàrem ésser cinc...

Com a conseqüència dels capricis de la fortuna, en el sorteig que realitzava a l'efecte el Ministerio em va tocar formar part del Tribunal que

havia d'assignar per oposició una càtedra de la Universitat de Barcelona amb el perfil d'Història de les Doctrines Econòmiques. Encara que no sigui molt ortodox —atès que cinc de les set persones que conegueren aquells fets directament ja no són en aquest món—, en consideració a la singularitat del cas, n'explicaré alguns detalls. L'Ernest era el candidat indiscutible i universal per a aquella docència, però era aleshores titular d'un Ministerio del govern de Madrid. Tots aquells a qui Lluch ens va consultar l'assumpte li vàrem demanar que realitzés el concurs. Altrament, la Universitat de Barcelona hauria perdut l'oportunitat de recuperar el més destacat especialista català de qualsevol temps en l'àrea de coneixement relativa a la història del pensament econòmic. Hauria estat un dany irreparable. I per a ell, un sacrifici absurd.

A més, Ernest Lluch ja tenia reconeguda la condició de catedràtic d'universitat com a conseqüència de l'assimilació automàtica dels antics professors agregats a la condició de titular de càtedra. Ningú altre podia acreditar un mèrit semblant. Era, doncs, l'únic candidat real, tant pels mèrits científics com, encara, per la mateixa situació administrativa. El concurs es va celebrar el dissabte 5 d'abril de l'any 1986 —no pas el dia 9 (Esculies, p. 242). Els altres quatre membres del

tribunal —no temo un desmentit de Pedro Schwartz i tots els altres són ja difunts— tenien idees polítiques molt distintes de les que corresponien a l'Ernest i al govern del PSOE. Més encara, eren coneguts de tothom aleshores els enfrontaments acadèmics i científics amb Lluch de dos professors d'universitats madrilenyes membres del tribunal i especialistes en història del pensament econòmic.

Encara que públicament es va atacar el tribunal per convocar el concurs a Madrid, donant per fet que es tractava d'una servitud cap al ministre Ernest Lluch, el cert és que es va celebrar allà perquè tots els membres del tribunal excepte jo mateix, eren catedràtics de dues universitats de la capital. No obstant això, tots cinc jutges vàrem estar d'acord que ningú no mereixia disputar-li la plaça, que Ernest Lluch tenia moralment guanyada de molt temps enrere. A l'únic candidat rival, que era especialista en Història Medieval i no presentava ni un sol treball d'Història de les Doctrines Econòmiques, se li va fer notar la manca de preparació específica i va abandonar el concurs amb grans crits. Personalment, tinc el convenciment que aquell incident, tan abusivament aprofitat per alguns diaris i per determinats «amics íntims» del ministre Ernest Lluch, va tenir molt a veure

amb l'acabament sobtat i definitiu de la seva carrera política.

La posició de Lluch en diversos temes polítics va ésser molt polèmica. El prou especial protagonisme que va assumir en arribar al País Valencià, on va deixar una gran petjada, va suscitar hostilitats enormes. Tocant a Catalunya, el seu posicionament favorable a la LOAPA li va provocar molts enemics, sobretot perquè sempre abans s'havia mostrat d'un catalanisme incondicional. El mateix Lluch em va explicar que, havent deixat el govern de Felipe González, va patir una agressió física a un carrer de València a compte de la seva actitud en aquest assumpte. La veritat és que, fent memòria, gairebé ningú no va aconseguir entendre si aquella actitud responia al convenciment que l'esmentada llei tindria conseqüències positives per al país. Gosaria dir que no.

En fi, petiteses i misèries que sovint persegueixen aquells que gosen desafiar les convencions i que, alguna vegada, poden assumir actituds poc meditades o bé un xic imprudents. Entre les moltes i molt grans virtuts d'Ernest Lluch, tal vegada no figurava sempre la prudència. En tot cas, el llibre d'Esculies ofereix al lector materials abundantíssims i molt depurats perquè se'n faci una interpretació pròpia. Els historiadors hi trobaran,

a més, molts elements per a entendre la Catalunya de la segona meitat del segle xx. No és pas un retret, sinó una simple observació: el llibre d'Esculies és un gran estudi biogràfic, però no una anàlisi de l'obra científica i intel·lectual d'Ernest Lluch. Es tracta, tal vegada, d'un esforç que caldrà fer des de distints àmbits acadèmics.

De tota manera, la feina prioritària consistia a salvar-ne la memòria. Això és ja aconseguit amb molta dignitat i amb una notable qualitat. Una aportació, sens dubte, molt important que mereix les felicitacions a l'autor, a la Fundació Ernest Lluch, als membres del jurat que va distingir-la amb el Premi Gaziel de Biografies i Memòries 2018 i també a l'editorial La Magrana i al grup RBA Libros.

JORDI MALUQUER DE MOTES I BERNET
Universitat Autònoma de Barcelona
Jordi.Maluquer@uab.cat

GUILLAMET LLOVERAS, Jaume [ed.] (2014). *El desafiament català. Un relat internacional de la transició*. Barcelona: L'Avenç, 200 p.

GUILLAMET LLOVERAS, Jaume; MAURI-RÍOS, Marcel; RODRÍGUEZ-MARTÍNEZ, Ruth; SALGADO, Francesc;

RECKLING, Tobias, i TULLOCH, Christopher (2016). *Las sombras de la transición. El relato crítico de los corresponsales extranjeros, 1975-1978*. València: Publicacions de la Universitat de València, 294 p.

GUILLAMET LLOVERAS, Jaume [ed.] (2018). *La transición de la prensa. El comportamiento político de diarios y periodistas*. València: Publicacions de la Universitat de València, 354 p.

Durant la darrera dècada, el Grup de Recerca en Periodisme (GRP) de la Universitat Pompeu Fabra ha treballat en tres projectes d'investigació competitiu sobre història de la premsa, finançats pel Ministeri d'Economia i Competitivitat. Aquests projectes, coordinats pel catedràtic de Periodisme i historiador Jaume Guillamet Lloveras, s'han centrat a examinar el paper clau de periodistes, mitjans de comunicació i corresponsals estrangers durant la transició democràtica espanyola. Tres llibres publicats sobre aquesta línia de recerca —*El desafiament català. Un relat internacional de la transició* (2014); *Las sombras de la transición. El relato crítico de los corresponsales extranjeros, 1975-1978* (2016); i *La transición de la prensa. El comportamiento político de diarios*